

Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgr. lic. Piotra Szczygielskiego

Kapłan – ekspert od spraw duchowych. Henriego J.M. Nouwena koncepcja duszpasterstwa

Promotor: prof. dr hab. Ryszard Hajduk CSsR
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Teologii

Pierwszorzędnym celem rozprawy doktorskiej ks. mgr. lic. Piotra Szczygielskiego jest - zgodnie z jej tematem i wprowadzeniem do niej – ukazanie specyfiki koncepcji duszpasterstwa stworzonej przez znanego holenderskiego księdza Henriego J.M. Nouwena (1932-1996), w której szczególną rolę odgrywa kapłan/duszpasterz postrzegany jako ekspert od spraw duchowych, mistrz życia duchowego, przewodnik po świecie ducha, specjalista od spotkania człowieka z Bogiem. Podstawę podjętych w niej badań stanowią prace Nouwena i dokumenty współczesnego nauczania kościelnego na temat duszpasterstwa oraz życia i posługi kapłanów.

1. Opis rozprawy

Przedstawiona do recenzji dysertacja składa się ze strony tytułowej w języku polskim (s. 1) i angielskim (s. 2), spisu treści (s. 3-5), wykazu skrótów (s. 6-7), wstępu (s. 8-17), pięciu rozdziałów (s. 18-203), zakończenia (s. 204-208), *summary*, czyli podsumowania w języku angielskim (s. 209-210) i bibliografii (s. 211-2020).

We wstępie autor kreśli najpierw perspektywę badawczą całej swojej rozprawy, ukazując w zarysie sytuację i posłannictwo Kościoła we współczesnym świecie, miejsce

i misję kapłanów, jak też oczekiwania wiernych względem nich. Następnie podaje krótką biografię ks. Henriego J.M. Nouwena, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju intelektualnego i głównych wymiarów jego działalności duszpasterskiej. Dalsza część wstępu poświęcona jest uzasadnieniu użycia w pracy wybranych metod badawczych i postawionych w niej akcentów, omówieniu źródeł i innych publikacji wykorzystanych przez autora (zwłaszcza tych, które podejmują refleksję nad twórczością Nouwena), precyzyjnemu wytyczeniu zakresu przedmiotu podjętych badań, wyjaśnieniu podstawowych pojęć pojawiających się w rozprawie oraz krótkim opisem zawartości poszczególnych rozdziałów.

Pierwszy rozdział (s. 18-56), zatytułowany *Źródła i inspiracje pastoralne Nouwena*, prezentuje intelektualne, egzystencjalne i pastoralne źródła i inspiracje duszpasterskiej koncepcji Nouwena (impulsy teologiczne: *Vaticanum II*, teologia latynoamerykańska; psychologia; życie duchowe; malarstwo holenderskie; bliski kontakt z rzeczywistością). Drugi rozdział (s. 57-90), pt. *Duszpasterstwo jako posługa towarzyszenia duchowego*, ukazuje działalność duszpasterską Kościoła jako towarzyszenie duchowe człowiekowi i troskę o jego życie wewnętrzne (podkreślenie duchowego charakteru pracy duszpasterskiej; umacnianie w człowieku postawy nadziei i wdzięczności wobec Boga miłującego i współczującego). Trzeci rozdział (s. 91-127), noszący tytuł *Kluczowe znaczenie relacji międzypersonalnych w praktyce pastoralnej*, podejmuje zagadnienie relacji międzypersonalnych, na których opiera się wszelkie działanie duszpasterskie (gościnność duszpasterska; oddziaływanie terapeutyczne; urzeczywistnianie kościelnej komunii). W czwartym rozdziale (s. 128-166), opatrzonym tytułem *Sylwetka duchowa kapłana jako podstawowego „narzędzia” działalności duszpasterskiej*, zaprezentowany został Nouwenowski obraz duszpasterza/kapłana jako człowieka modlitwy, przewodnika po świecie ducha (teologa-mistagoga), proroka i „zranionego uzdrowiciela”. W piątym, ostatnim, rozdziale (s. 167-203) pt. *Magisterium współczesnego Kościoła a nauka Nouwena o duszpasterstwie*, znajdujemy zestawienie wizji kapłaństwa i duszpasterstwa Nouwena ze współczesnym nauczaniem Kościoła (chrystocentryzm, potrzeba kompetencji duchowych, uczestnictwo w realnym życiu ludzi).

Zakończenie zawiera podsumowanie wyników pracy. Autor formułuje w nim jasno najważniejsze wnioski płynące z przeprowadzonych przez niego analiz, jak też ważne postulatory dla współczesnego duszpasterstwa oraz duchowej i intelektualnej formacji kapłanów.

Dysertację wieńczy, licząca niemalże 9 stron, bibliografia, podzielona na trzy segmenty: źródła, opracowania i literaturę pomocniczą.

2. Ocena struktury pracy

Rozprawa ks. Piotra Szczygielskiego spełnia w całości wymóg odpowiedniości pomiędzy tematem i założonym w nim problemem badawczym a jego rozwinięciem w kolejnych częściach pracy. Autor zafascynowany oryginalnością Nouwenowskiej koncepcji duszpasterstwa, opartej w dużej mierze na obrazie duszpasterza jako eksperta od spraw duchowych, postawił sobie za zadanie ukazanie cech, którymi powinni odznaczać się kapłani, ażeby rzeczywiście byli specjalistami od spotkania człowieka z Bogiem, jak też sformułowanie wynikających z tego wskazań dotyczących formacji i posługi kapłanów we współczesnym świecie. Czyni to na drodze pogłębionej refleksji nad spuścizną edytorską Nouwena i odniesienia jego myśli do współczesnego nauczania Kościoła na temat życia chrześcijańskiego, a szczególnie permanentnego rozwoju duchowego i posługi kapłanów. Wykorzystuje do tego dwie metody naukowe: metodę analizy treści (głównie w odniesieniu do pism Nouwena) i metodę porównawczą (myśl Nouwena a *Magisterium Ecclesiae*). Zgodnie ze sformułowaniem tematu swojej dysertacji nadaje jej charakter praktyczny i ukierunkowuje ją pastoralnie, dążąc do sformułowania zasad działalności duszpasterskiej i określenia związanych z nimi uwarunkowań.

Z tego przeglądu wynika, że struktura pracy jest logiczna i spójna.

3. Ocena merytorycznej zawartości rozprawy

Z powyższego opisu i oceny struktury pracy wynika, że jej treść może być ujęta w dwóch aspektach: teoretycznym i praktycznym:

a) W aspekcie teoretycznym rozprawa jest dobrze umotywowana, osadzona na źródłach i bogatej literaturze. Stanowi ona wartość nie tylko ze względu na nowatorskie, obszerne, dogłębne i interesujące przedstawienie podjętego zagadnienia, lecz przede wszystkim na rzetelność dokonanych w niej analiz materiału źródłowego i opracowań, zgromadzonych z dużą dokładnością i pieczołowitością, wymagającą zarówno intelektualnego, jak i fizycznego wysiłku, wytrwałości czy wręcz pasji. Można powiedzieć, że pisząc o Nouwenowskiej wizji kapłana jako eksperta od spraw duchowych, autor stał się ekspertem od myśli teologicznej H.J.M. Nouwena. Wykazał się przy tym rozległą wiedzą teologiczną, filozoficzną i psychologiczną. Przygotowane przez niego studium jest na wskroś naukowe, oparte na dobrej metodologii. Praca jest „gęsta”, nie ma w niej rozważań, które by

dryfowały ku kaznodziejstwu, co zdarza się niestety w rozprawach przygotowanych przez osoby duchowne. Doktorant niczym wprawny naukowiec posługuje się umiejętnie, w sposób przemyślany, dwiema różnymi metodami, odpowiednio je dobierając, w zależności od etapu i problematyki swoich badań, których wyniki potrafi systematyzować i przedstawiać w sposób kreatywny i komunikatywny. W ujęcie ogólnym rozprawa ks. Szczygielskiego stanowi niewątpliwie cenny wkład w rozwój badań nad myślą Nouwena i współczesnymi koncepcjami działalności pastoralnej Kościoła.

Zdaję sobie sprawę, że w doborze literatury autor musiał stawiać sobie pewne granice i skupić się na najważniejszych opracowaniach ściśle związanych z omawianą przez siebie koncepcją duszpasterską Nouwena – w przeciwnym razie odszedłby od tematu, a jego praca sprawiałaby wrażenie „przegadanej”, nie mówiąc już o tym, że byłaby bardzo obszerna. To, że udało mu się tego uniknąć, stanowi dodatkowy walor jego rozprawy. Niemniej w celu ewentualnych uzupełnień i dalszych rozważań na temat duszpasterza jako eksperta od spraw duchowych – już poza tą pracą albo niejako na jej przedłużeniu – polecam autorowi koncepcję „duchowości jako duszpasterstwa dla duszpasterzy” autorstwa niemieckiego teologa i psychologa Wunibalda Müllera, który uważa, że każdy duszpasterz powinien być najpierw swoim własnym duszpasterzem, szanując i pielęgnując swoje wnętrze, swoją duszę, tzn. zatrzymując się raz po raz i wchodząc w świętą przestrzeń swojego wewnętrznego świata. Troska także i o swoją duszę, bycie pasterzem także i dla siebie samego jest według niego wypełnieniem funkcji kapłańskiej. Kapłan jest sługą kultu, sprawuje liturgię, która służy kultywacji naszych dusz. Jednakże ten, kto chce kultywować czyjeś wnętrze, musi najpierw zająć się kultywacją własnego wnętrza. Więcej na ten temat w: W. Müller, *Wenn die Fühler meiner Seele deine Seele berühren. Spiritualität als Seelsorge für Seelsorger*, „Anzeiger für die Seelsorge“ 1 (2001), s. 20-23. Doktorant zamieścił w bibliografii, w segmencie opracowań, jedną pracę W. Müllera na temat Nouwena, z 2002 roku. Polecam nowszą: *Henri Nouwen. Mit Leidenschaft für das Leben*, Düsseldorf 2016 (ze słowem wstępnym Anselma Grüna OSB).

b) W wymiarze praktycznym niniejsza rozprawa stanowi jedną wielką lekcję pogładową pracy duszpasterskiej, popartą obecnym w tle bogactwem własnych doświadczeń pastoralnych autora i świadectwem jego własnej duchowości. Współczesnym duszpasterzom podsuwa ona wciąż aktualne i godne naśladowania wzorce pastoralnej i społecznej aktywności, zachęcając ich niewątpliwie do kreatywności, ale nade wszystko do rozwijania i pogłębiania własnego życia wewnętrznego. Bez tego każda aktywność duszpasterska staje

się wcześniej czy później jedynie aktywizmem niewiele wnoszącym w życie wiary poszczególnych członków Kościoła.

Treści tej pracy mogą być wykorzystane w obrębie formacji permanentnej prezbiterów, ale też – jak pisze we wstępie sam autor – w przygotowaniu alumnów seminariów duchownych do pełnienia posługi kapłańskiej.

4. Ocena strony formalnej rozprawy

Język, jakim posługuje się autor w swojej rozprawie, jest poprawny i zrozumiały – tylko niekiedy zdarzają się drobne błędy w pisowni wielką i małą literą oraz tzw. „literówki”. Stosowana w pracy terminologia naukowa jest poprawna. Wnioski końcowe zostały sformułowane w sposób prawidłowy.

Podstawą pracy stała się literatura nie tylko polskojęzyczna, lecz także - i to w dużej mierze - obcojęzyczna: angielska, niemiecka i włoska. Patrząc na całość podanej literatury, można powiedzieć, że została wykorzystana w pracy w sposób wystarczający. Spis bibliograficzny został ułożony poprawnie - z przejrzystym podziałem na trzy segmenty. Pierwszy – podający źródła – został podzielony na dwie grupy: dokumenty Kościoła i źródła właściwe, tzn. prace H.J.M. Nouwena.

Cytowanie jest prawidłowe i jednolite w całej rozprawie. Wykaz skrótów wydaje się pełny. Proporcje w objętości poszczególnych rozdziałów zostały zachowane, co pragnę podkreślić jako walor tej rozprawy, gdyż na ogół autorzy tego typu prac naukowych mają z tym problemy. Oznakowanie kolejnych części pracy jest czytelne. Każdy rozdział posiada przejrzystą wewnętrzną strukturę, opartą na podrozdziałach i podpunktach, jak też jasno sformułowane wprowadzenie i zwarte podsumowanie, co daje czytelnikowi poczucie bycia prowadzonym.

Mam jedynie pewną wątpliwość w odniesieniu do wyrażenia, którymi autor posługuje się zamiennie w swojej rozprawie: „współczesne nauczanie Kościoła” i „nauczanie współczesnego Kościoła”. Oba sformułowania obecne są co prawda w polskojęzycznej literaturze teologicznej, czy jednak rzeczywiście znaczą to samo i czy ich zamienne stosowanie jest uprawnione? Czy to Kościół jest „współczesny”, czy jego nauczanie? A może jedno i drugie? Określenie „współczesny” sugeruje, zakłada pewną zmienność i rodzi pytanie o stałość i niezmienną nauczania kościelnego, jak też o niezmienną i zmienność samego

Kościola? Ucieszyłbym się zatem, gdyby doktorant zechciał odnieść się do tej kwestii na publicznej obronie.

Zachęcam autora do wydania pracy drukiem, tym bardziej, że postać i myśl Henriego J.M. Nouwena – poza jego słynnym obrazem-metaforą kapłana jako „zranionego uzdrowiciela” - jest w Polsce jeszcze stosunkowo mało znana.

5. Wnioski końcowe

Rozprawa ks. mgr. lic. Piotra Szczygielskiego brana w całości stanowi dużą wartość, tak w aspekcie teoretycznym, jak i praktycznym. Jest ona cenna przede wszystkim dlatego, że kompetentnie, w sposób naukowy i całościowy przedstawia Nouwenowską koncepcję duszpasterstwa opartą na obrazie kapłana/duszpasterza jako eksperta od spraw duchowych.

Mając to wszystko na uwadze, stwierdzam, iż dysertacja ks. mgr. lic. Piotra Szczygielskiego pt. *Kapłan – ekspert od spraw duchowych. Henriego J.M. Nouwena koncepcja duszpasterstwa*, spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, tzn. stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, prezentuje wiedzę teoretyczną kandydata w wybranej przez niego dyscyplinie naukowej oraz ukazuje jego umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Kieruję zatem do Rady Naukowej Dyscypliny nauki teologiczne Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie wniosek o dopuszczenie recenzowanej rozprawy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Leszno, 30 sierpnia 2023 roku

ks. dr hab. Adam Kalbarczyk, prof. UAM
Wydział Teologiczny
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu
Zakład Teologii Praktycznej